

*Dopad hospodářské krize
na českou ekonomiku
a její finanční sektor*

*Miroslav Singer
viceguvernér, Česká národní banka*

*Partners for Life Planning
Praha, 29. května 2009*

FAQ's

- Jak bude probíhat a kdy skončí světová hospodářská krize?
- Jaká jsou rizika dalšího vývoje?
- Jakými kanály dopadá krize na českou ekonomiku a na finanční sektor?
- V jakém stavu je tuzemský bankovní sektor?
- Jak doposud reagoval dohled nad finančním trhem?
- Jak reagovala měnová politika?
- Je na tom česká ekonomika lépe nebo hůře než jiné země?
- Jaký vývoj očekává ČNB?

Příčiny krize: nihil novum sub sole

- Podstata krize je stejná jako v minulosti: nadspotřeba, nadvýroba (⇒ nadměrné výrobní kapacity + makroekonomické nerovnováhy), nadměrné žití na dluh ⇒ přehřívání, bubliny
- Nynější krize je mimořádná dlouhodobým souběhem mnoha faktorů (ekonomických, finančních, institucionálních, politických) a globální povahou
- Vlády a centrální banky mnoha zemí jsou v této krizi mimořádně aktivistické ⇒ hlavní riziko: neřeší se příčiny, ale tlumí se následky (je **nynější** obrovská peněžní expanze tím správným lékem na **předchozí** dlouhodobou peněžní expanzi?)

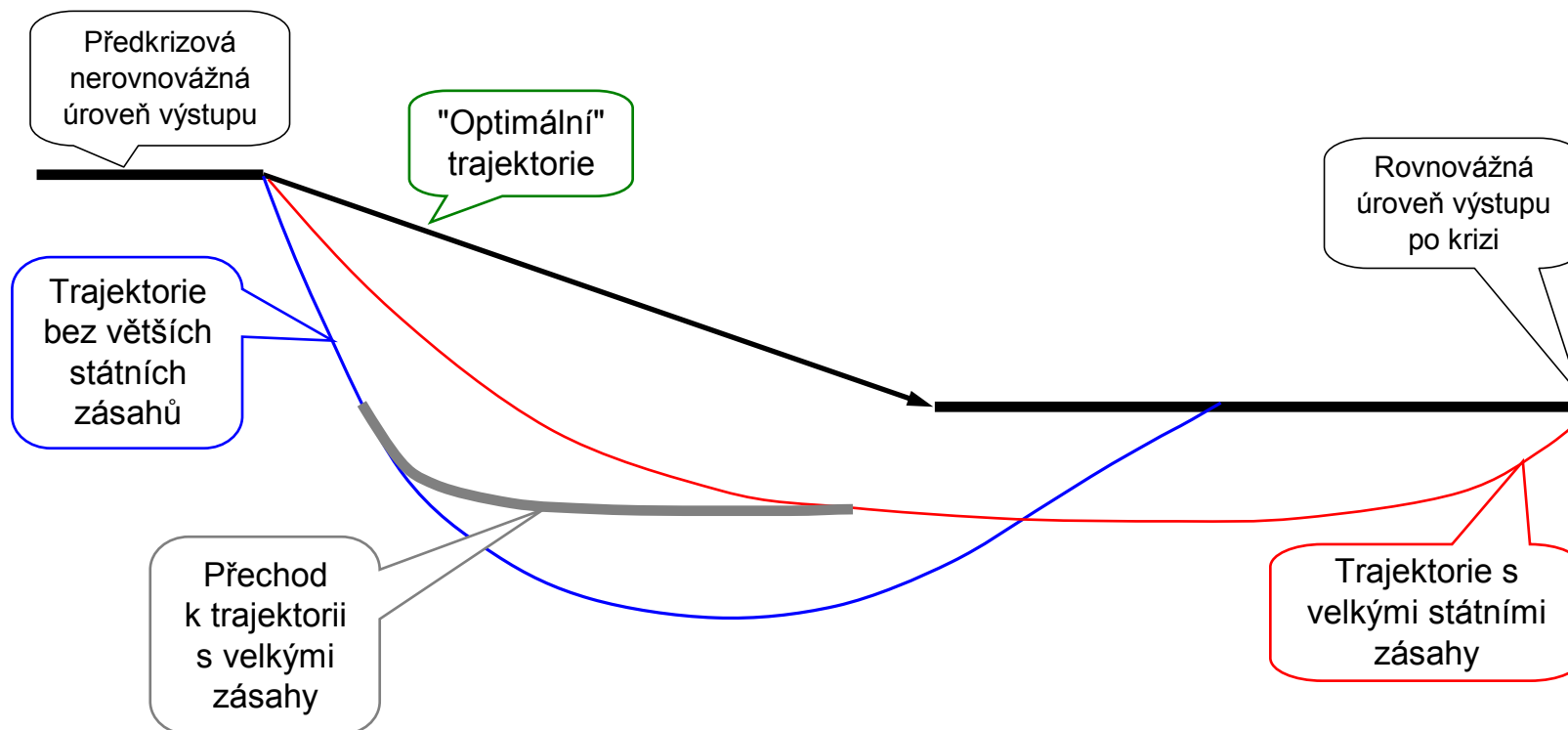
Riziko nesprávného léčení krize je srovnatelné s riziky krize samotné

Krise začátkem roku 2009

- Ekonomiky mnoha zemí se v lednu a v únoru nacházely ve „volném pádu“
- Počínaje březnem se začaly objevovat signály možného zpomalování či zastavování poklesu
- Tyto signály jsou výsledkem souhry spontánních přizpůsobovacích procesů a aktivních zásahů vlád a centrálních bank
- Zásahy jsou přínosné, když tlumí nadměrnou volatilitu nebo když brání systémovému selhání

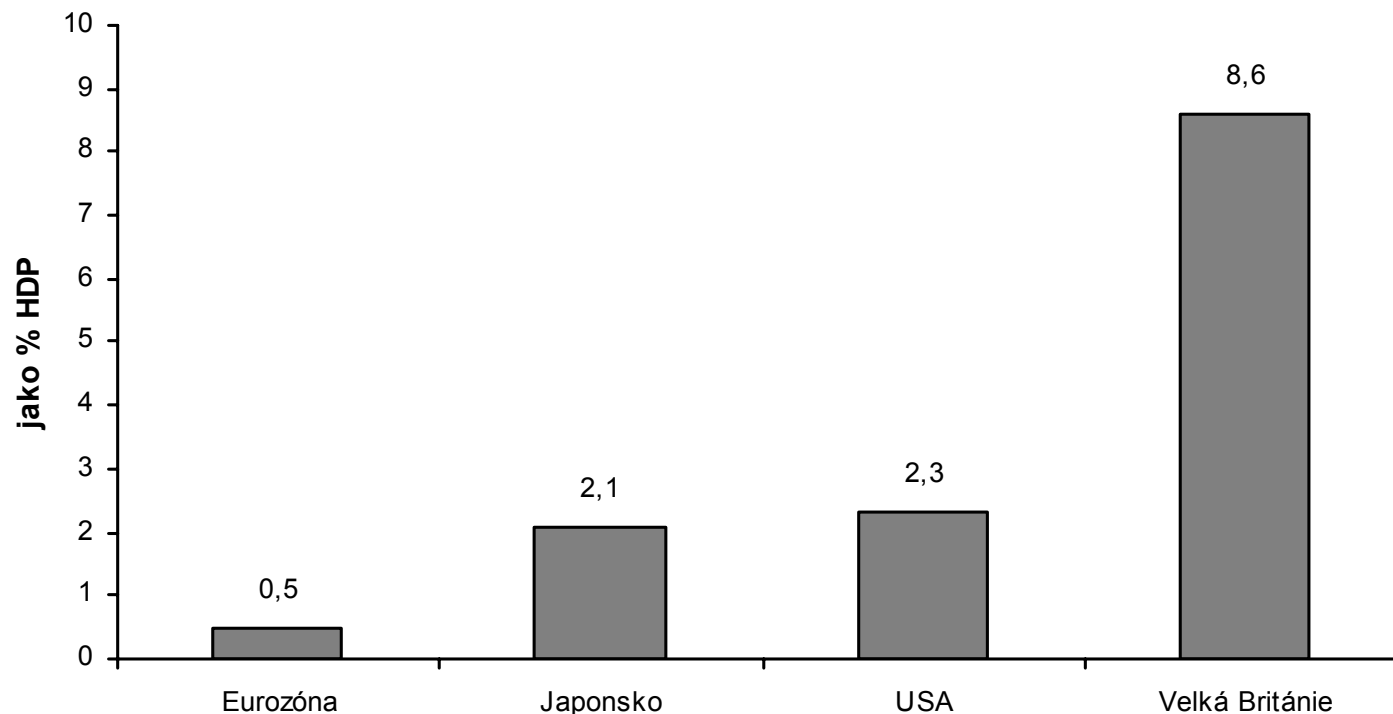
Nadměrné spoléhání na zásahy státu však přesouvá pozornost mimo vlastní příčiny krize a zvyšuje morální hazard (zejména velkých hráčů)

Různé cesty z krize

Trajektorie oživení s velkými státními zásahy může být sice mělčí, ale bude pravděpodobně delší, než trajektorie bez velkých zásahů. Hypotéza: svět. ek. přechází na trajektorii s velkými státními zásahy

Kvantitativní uvolňování (quantitative easing) v zemích G10

Pramen: Citibank, květen 2009

**Značný rozsah QE ve Velké Británii může
naznačovat značné problémy bankovního sektoru**

Proč by mohla být cesta k oživení

DLOUHÁ A OBTÍŽNÁ

- Protože předchozí přehřívání ekonomik bylo dlouhodobé
- Protože finanční (a navíc synchronizované) krize bývají delší a hlubší než krize „obyčejné“
- Protože může existovat mnoho latentních problémů (kostlivců), o kterých ještě nic nevíme

KRÁTKÁ A „SNADNÁ“

- Protože nedávné fiskální a měnové stimuly jsou mohutné
- Protože krátkodobý politický zájem na oživení může převážit nad dlouhodobým zájmem mít zdravé ekonomiky („ať to stojí co to stojí“)

Hlavní riziko cesty k oživení: stimulační dopady státních zásahů se vyčerpají dříve, než odezní fundamentální příčiny krize ⇒ může následovat druhý pokles ekonomik (krize ve tvaru W)

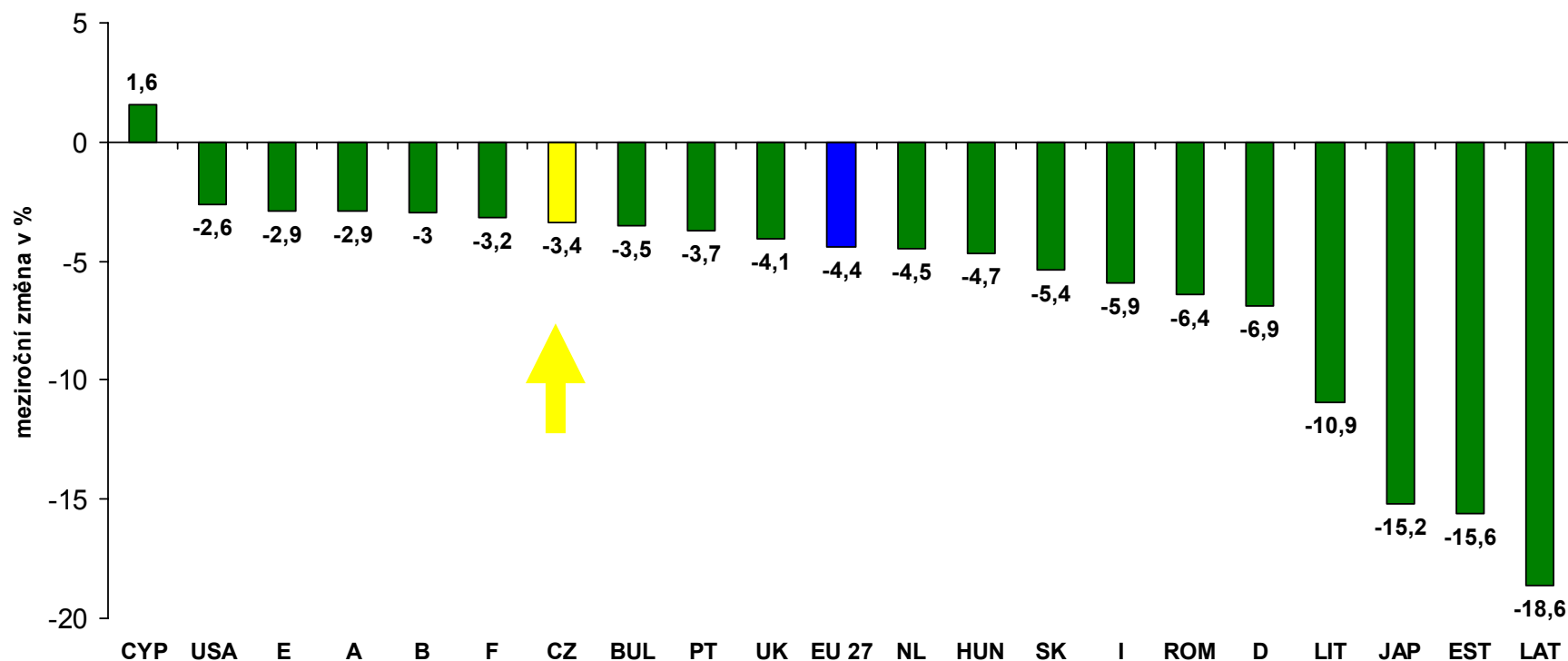
Rizika a úzká místa oživení

- Deflace v krátkém horizontu a inflace v delším období
⇒ riziko rozkmitání cyklu
- Rychlý růstu deficitů veřejných financí:
  - ◆ Růst úrokových sazeb ⇒ crowding-out soukr. investic
  - ◆ Skokový růst dluhu a nárůst úrokových plateb
  - ◆ Zúžení manévrovacího prostoru pro fiskální stabilizaci
- Aktivace nových krizových zpětných vazeb (smyček):
  - ◆ Nezaměstnanost ⇒ odklad oživení ze strany poptávky
  - ◆ Bankovní sektor ⇒ opětovný nárůst nejistot a nedůvěry

Přechod k oživení (načasování, intenzita) je stále zatížen mimořádnými nejistotami

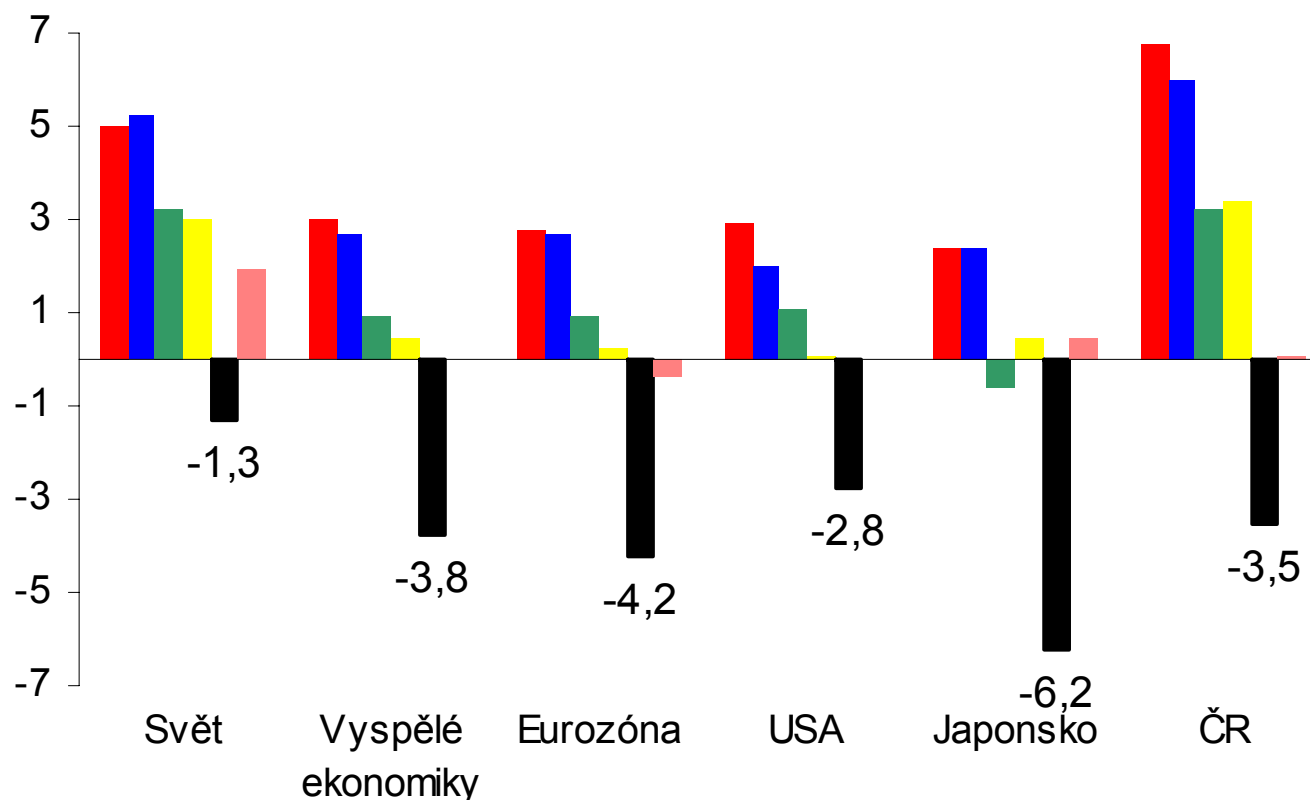

HDP ve vybraných zemích v IQ2009

ČR patří v EU-27 k lepšímu průměru

Prognóza hospodářského růstu

■ 2006 ■ 2007 ■ 2008 ■ 2009f ■ 2010f

Pramen: IMF, World Economic Outlook, April 2009

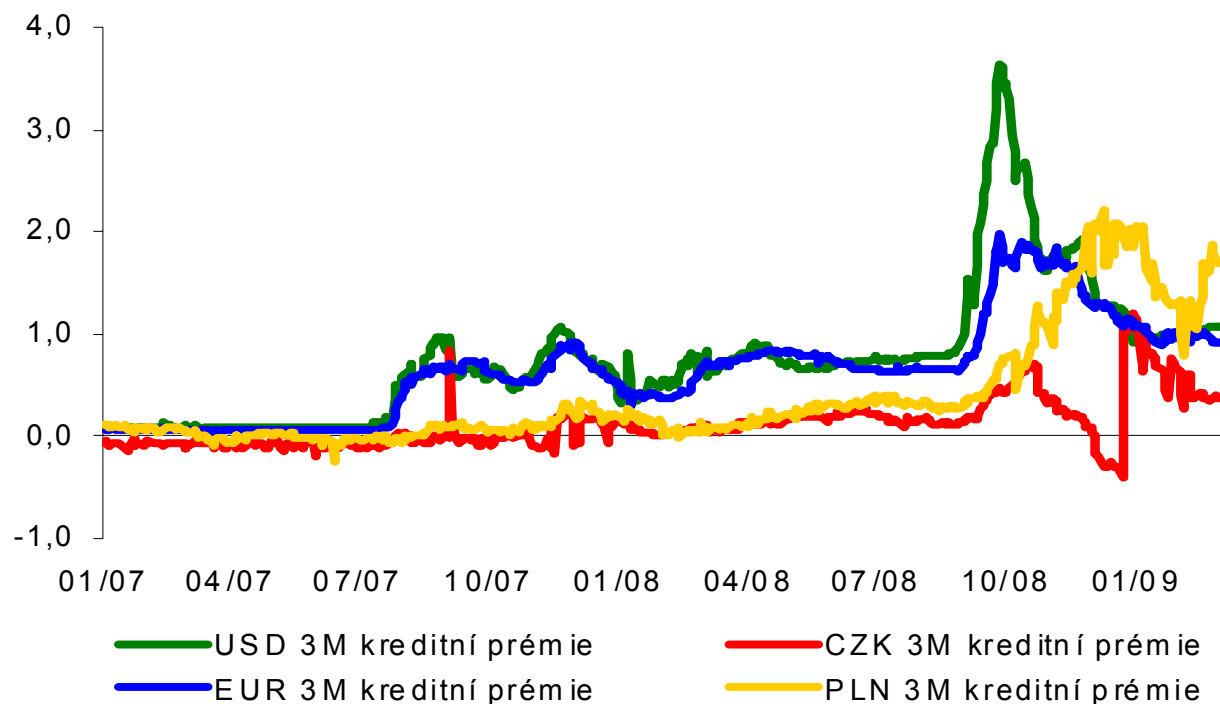
Rok 2009 bude pro mnohé země opravdu „černý“

Jaké nepřímé dopady měla finanční krize na tuzemský finanční sektor?

- Propad důvěry mezi finančními institucemi (v okamžiku pádu Lehman Brothers) vyvolal:
  - ◆ Zvýšení rizikové prémie na trzích
  - ◆ Pokles likvidity
  - ◆ Zvýšení volatility
- Ochlazení trhu nemovitostí
- Pokles akciového trhu (omezený význam v ČR)

Finanční krize se rozšířila lavinovitě a její dopady byly v některých sektorech značné

Prémie za riziko na mezibankovním trhu (v %)

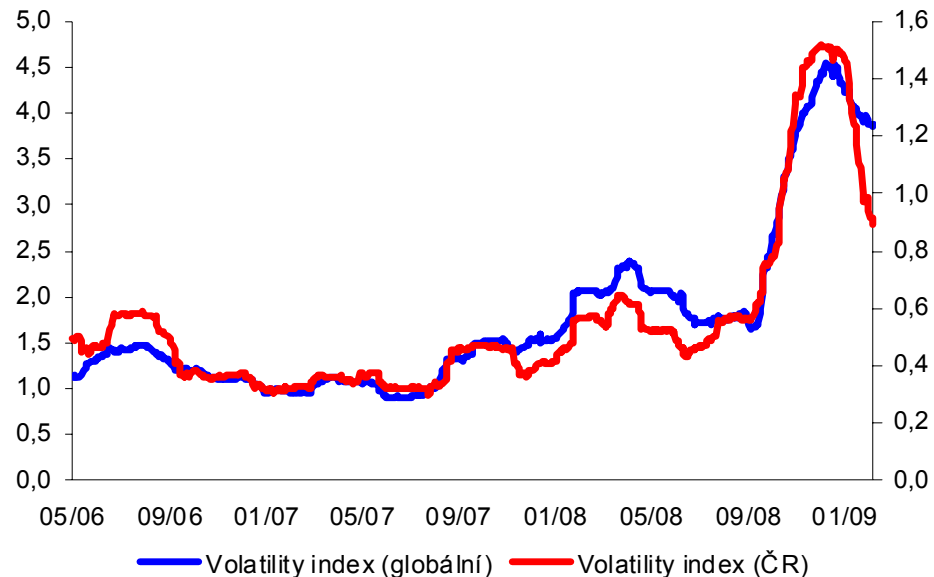

Pramen: Bloomberg, Reuters

Pozn.: kreditní prémie se počítá jako rozdíl mezibankovní sazby a odpovídající O/N swapové sazby

Pád L.B. vedl k výraznému růstu rizikové prémie

Volatilita na domácích a zahraničních trzích (historická volatilita za posledních 90 dnů)

Pramen: Reuters, Thomson Datastream

Pozn.: volatility index globální = součet historické volatility S&P500, DJ Stoxx50, kurzů USD/EUR a YEN/USD, 10Y vládních dluhopisů Němcka a USA, ceny zlata, ropy, a 3M Euriboru a 3M Liboru za posledních 90 dnů. Volatility index český = součet historické volatility akciového indexu PX, kurzu CZK/EUR, 10Y vládního dluhopisu, a 3M Priboru.

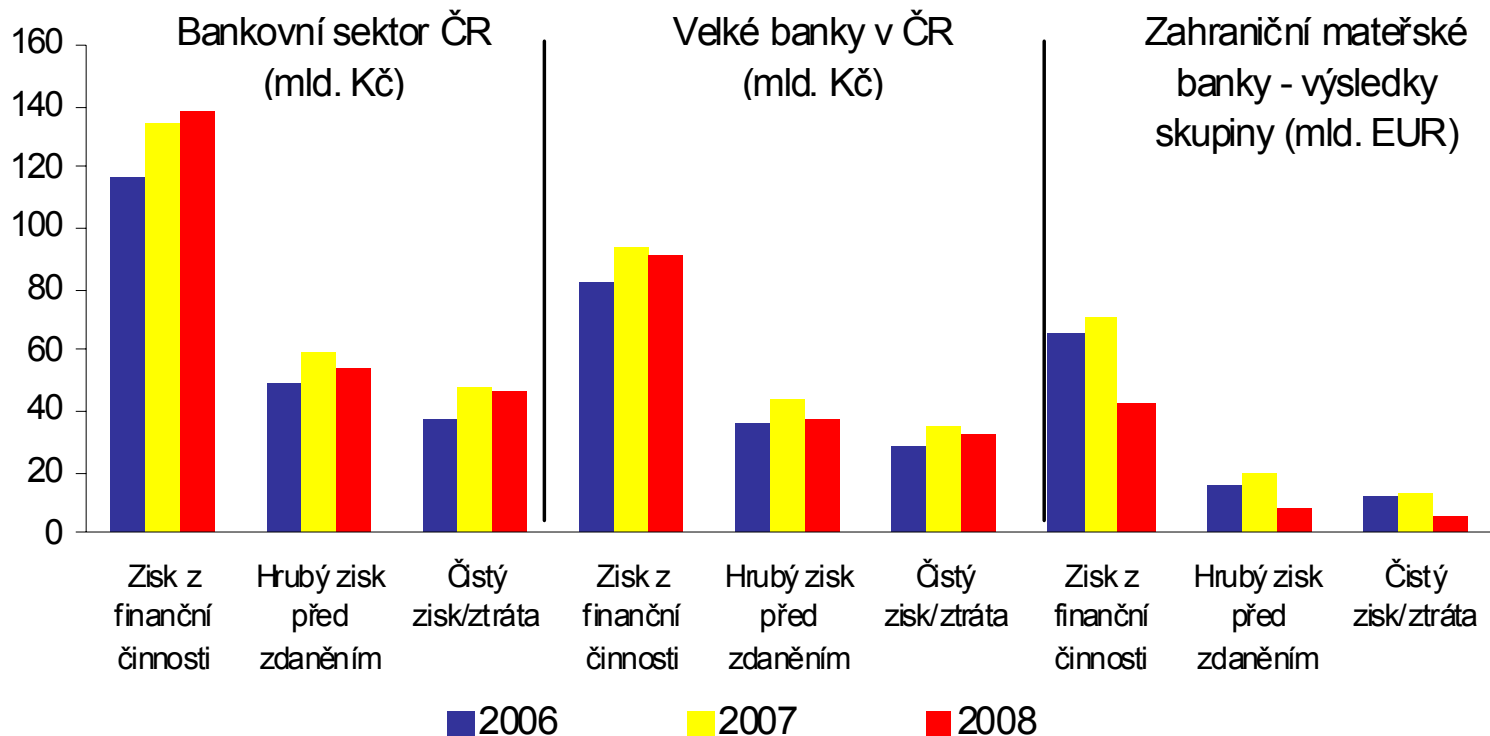
Nejistota na trzích vedla ke zvýšené volatilitě

Čím se vyznačuje tuzemský finanční (bankovní) sektor?

- Má přebytek likvidity (ČNB stahuje peníze)
- Je relativně „izolovaný“ (má dostatek zdrojů pro poskytování úvěrů z primárních vkladů)
- Má tradiční konzervativní model (dostatek příležitostí k růstu)
- Má nízký podíl nesplácených úvěrů
- Banky neposkytují ve větší míře úvěry v cizích měnách (nejsou závislé na funkčnosti trhů sloužících k zajišťování kurzového rizika)
- Podíl „toxických“ aktiv je zanedbatelný (méně než 1% aktiv)
- Je dobře kapitalizovaný a zůstává ziskový

Finanční systém v ČR je méně zranitelný než jinde

Vývoj zisku v bankovním sektoru

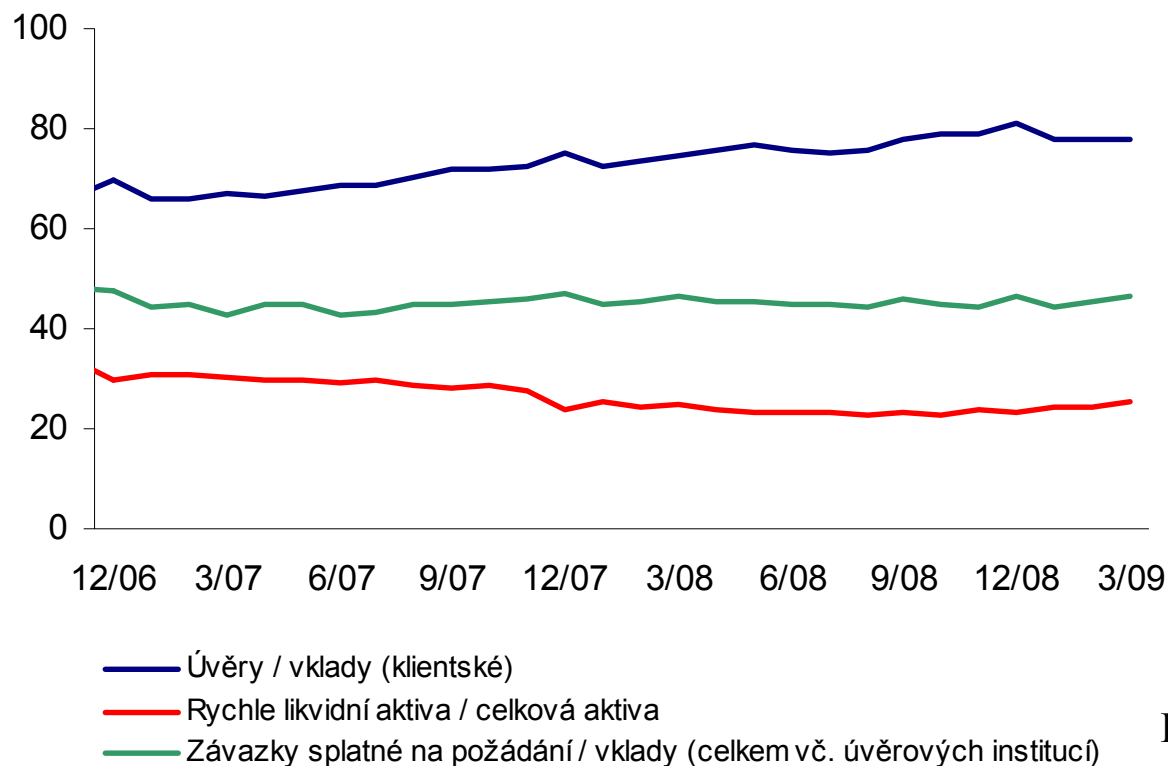

Pozn.: Hodnoty k 30.11.2008 jsou přepočteny na roční základ. Hodnoty za skupiny zahraničních mateřských bank (Erste Group, KBC Group, Société Générale Group, Unicredit Group) jsou ze 30.9.2008 přepočteny na roční základ.

Pramen: ČNB, zveřejňované výsledky bankovních skupin

V porovnání se zahraničními matkami neutrpěly české dcery v roce 2008 téměř žádné ztráty zisku

Poměry likvidity v bankovním sektoru (v %)

Likviditní situace zůstává nadále příznivá – banky mají vysoký podíl rychle likvidních aktiv

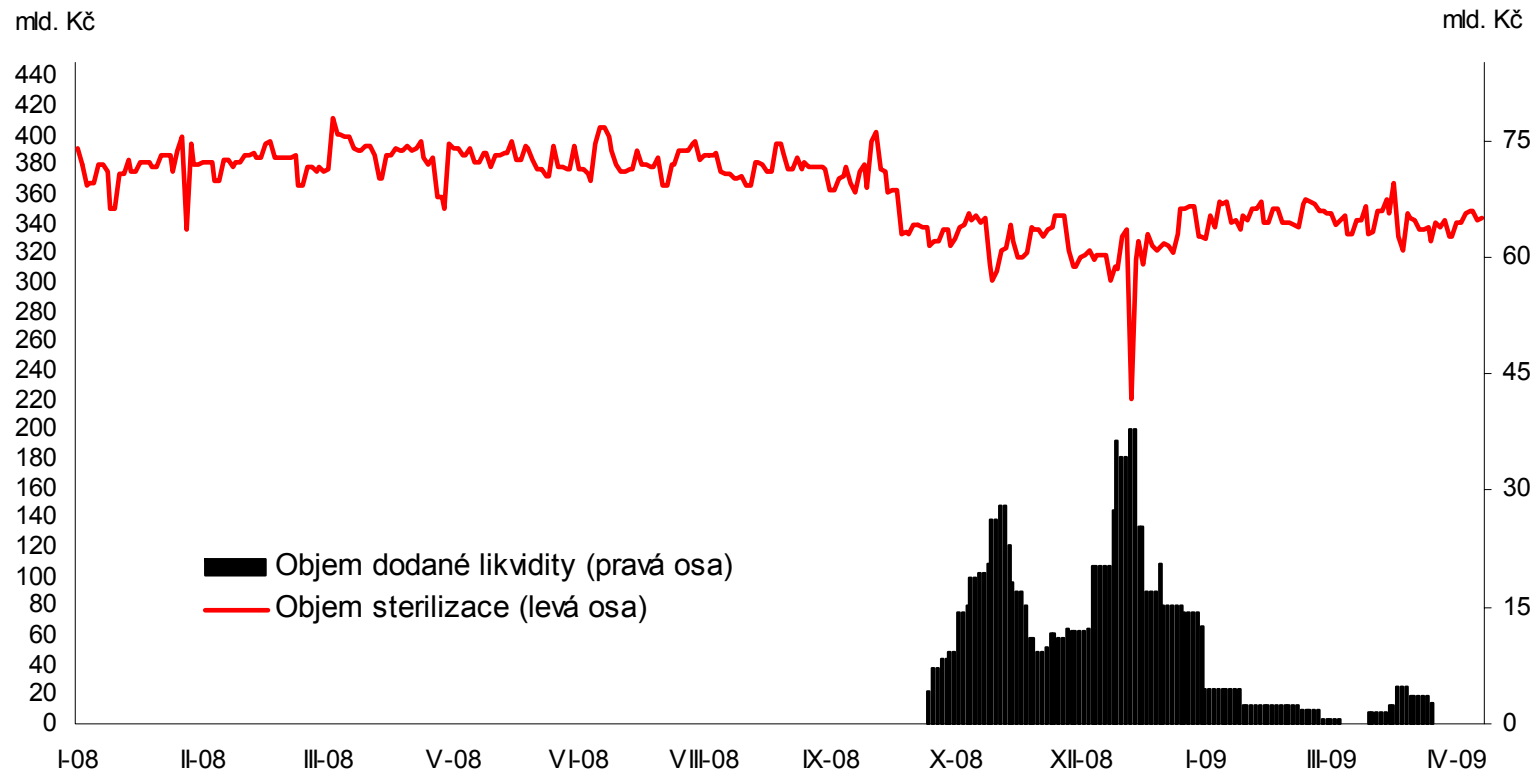
Meziroční růst vkladů obyvatel a podíl vkladů bank (v %)

Pramen: ČNB

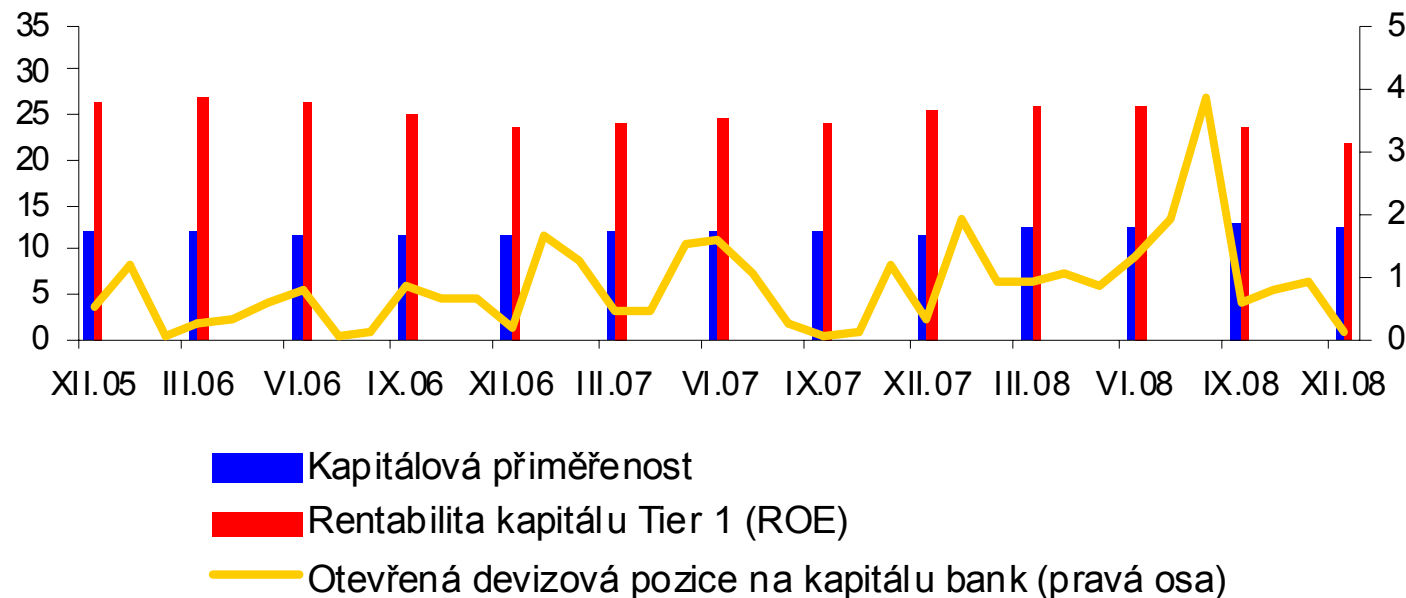
Likviditu udržuje na dobré úrovni poměrně vysoké tempo růstu vkladů obyvatel

Rozsah stahování a dodávání likvidity (v mld. Kč)

O dobré likvidní situaci svědčí i to, že banky v poslední době málo využívají na podzim zavedenou dodávací facilitu

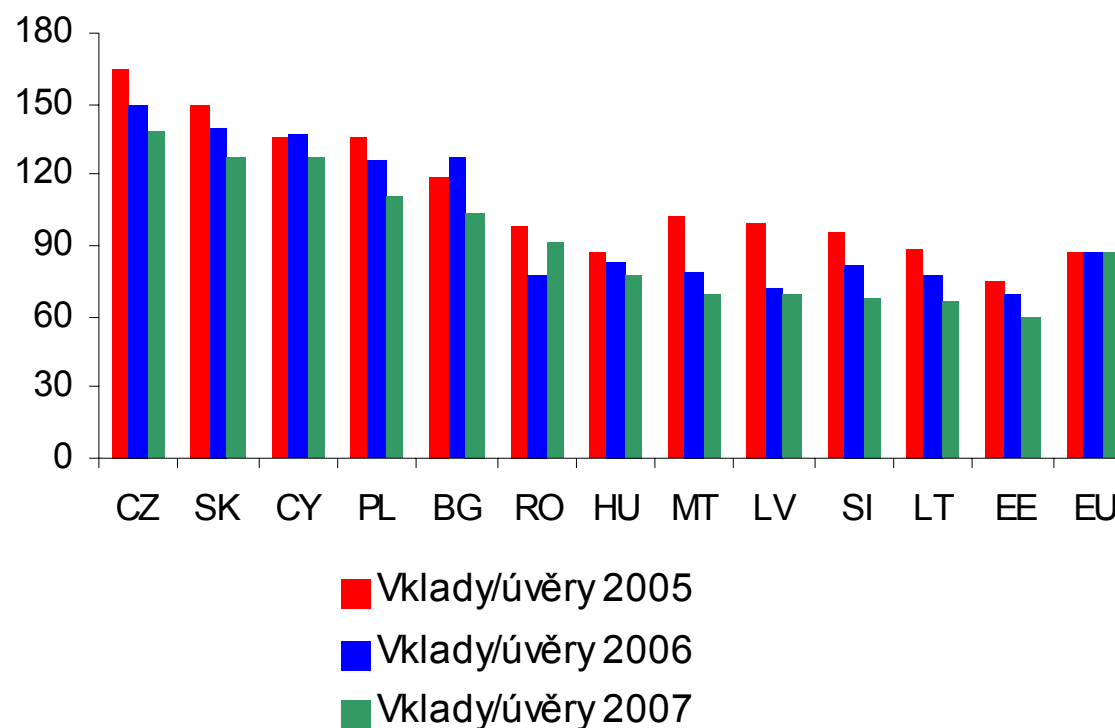
Kapitálová přiměřenost, devizová pozice a rentabilita bank (v %)

Pramen: ČNB

Údaje o kapitálové přiměřenosti a výkonnosti bankovního sektoru ke konci roku 2008 naznačovaly stabilitu

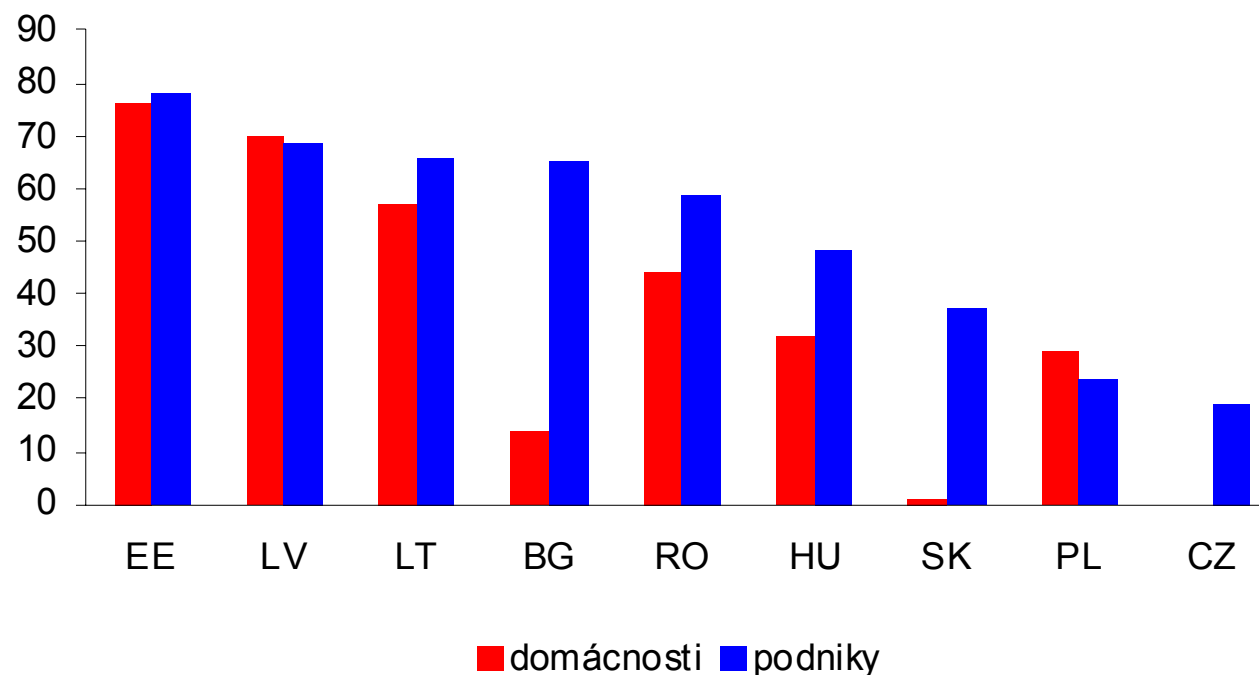
Poměr depozit a úvěrů v nových členských zemích EU (2007, v %)

Pramen: ECB

V ČR byl nejvyšší poměr depozit a úvěrů ...

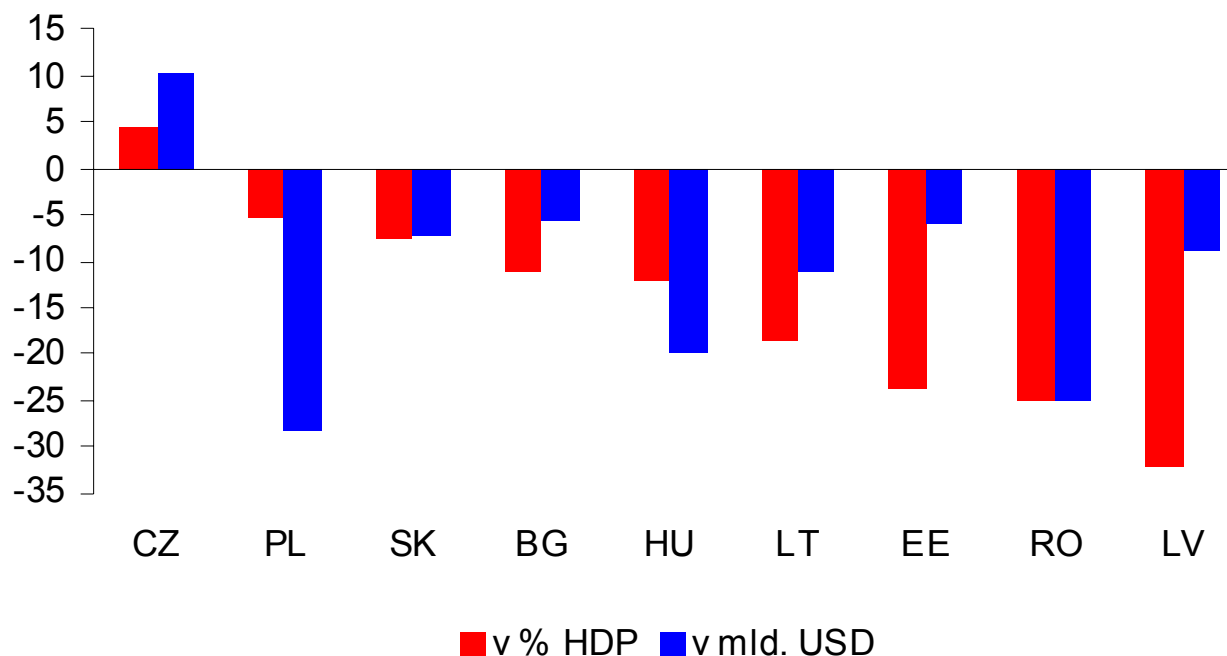
Podíl úvěrů v cizích měnách u domácností a podniků (2007, v %)

Pramen: Evropská komise

... a prakticky nulový podíl úvěrů v cizích měnách
na úvěrech domácností

Čistá externí pozice bankovních sektorů vybraných zemí (v % HDP a v mld USD, 2008)

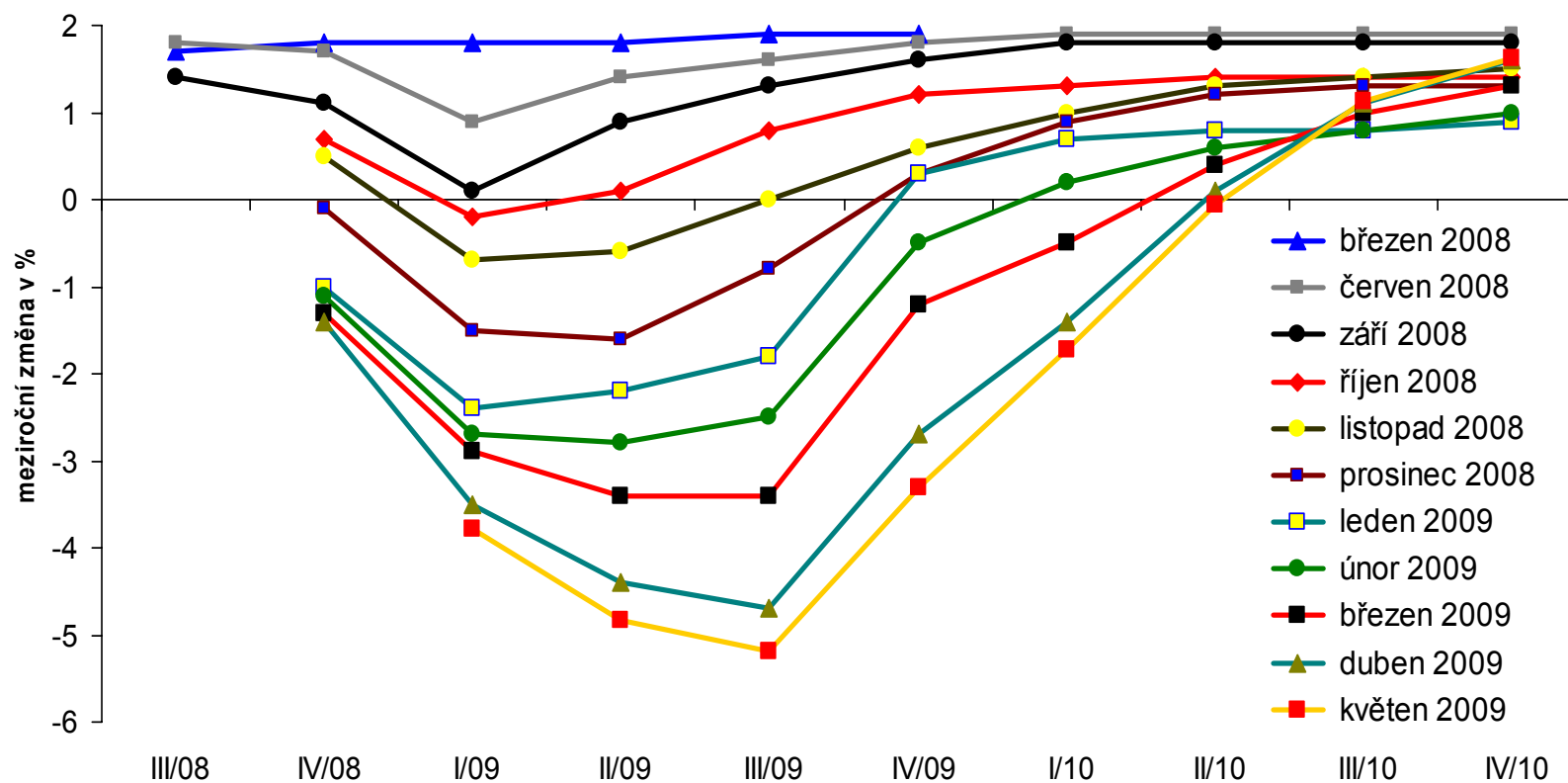

Pramen: IFS IMF.

ČR jako jediná nová členská země EU je na externích zdrojích nezávislá (čistá externí pozice je kladná)

Jaký vliv měl pokles zahraniční poptávky na domácí nabídku?

Zahraniční poptávka (Consensus Forecasts)

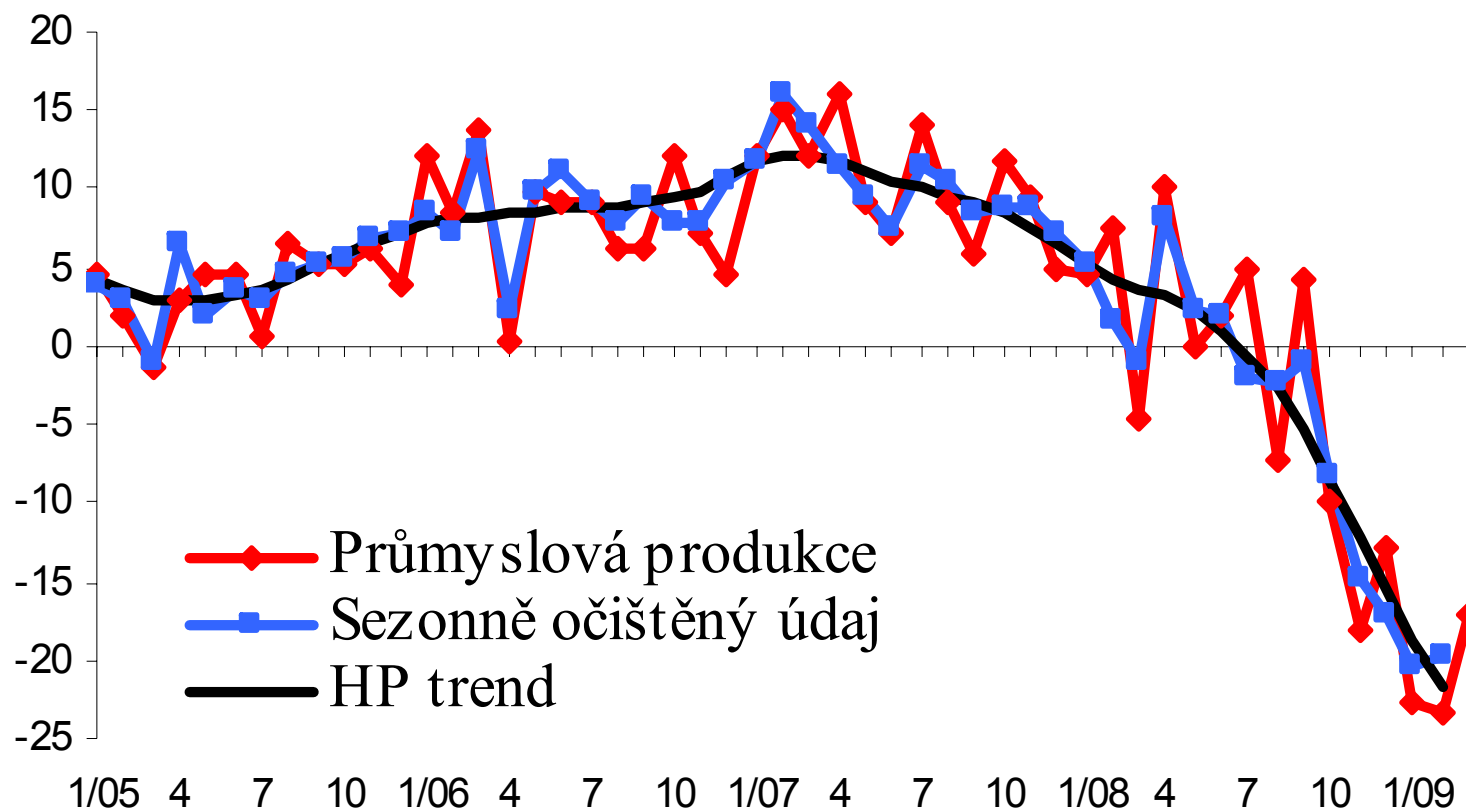

Prognózy růstu zahraniční poptávky pro rok 2009 se pohybují výlučně dolů a oživení „se odkládá“

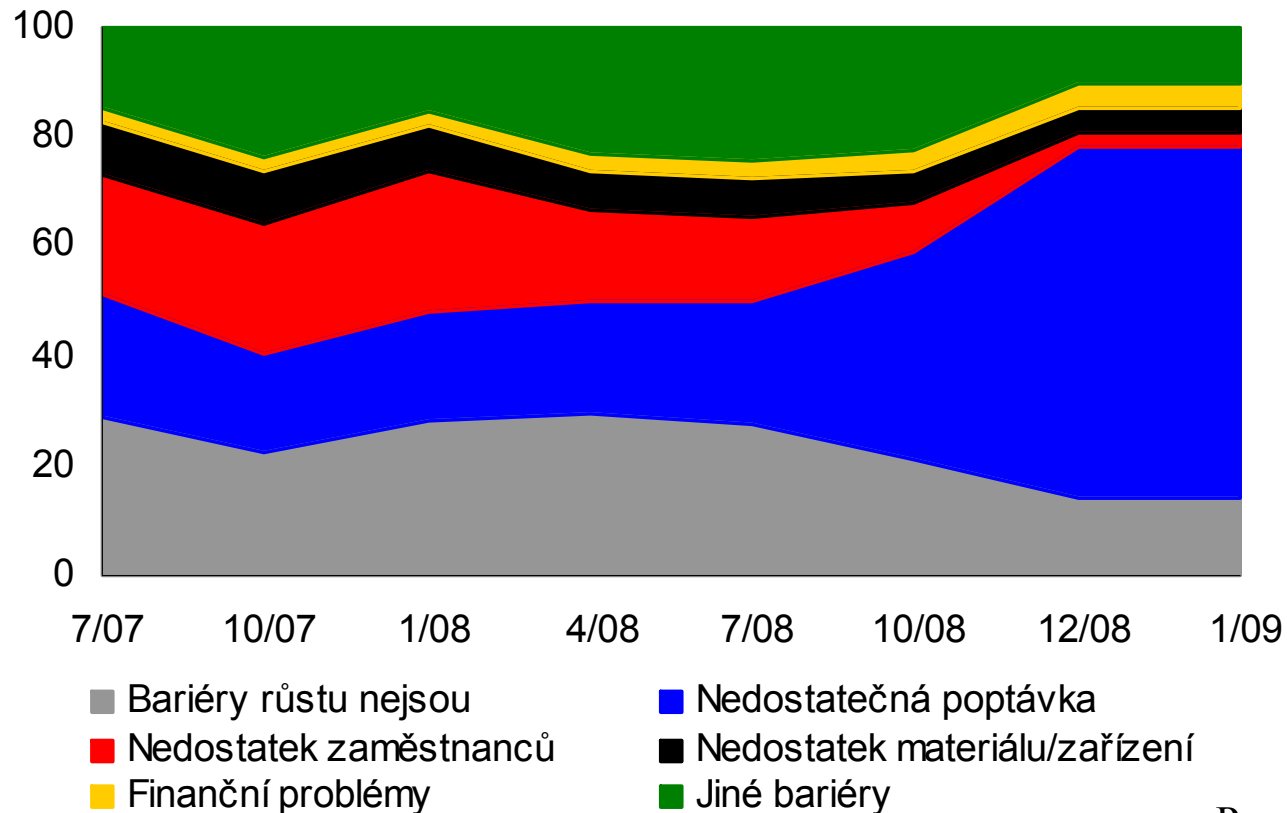
Průmyslová produkce

(stálé ceny, mzdř změna v %)

Průmysl se stal „vstupní branou“ krize do čs. ekonomiky

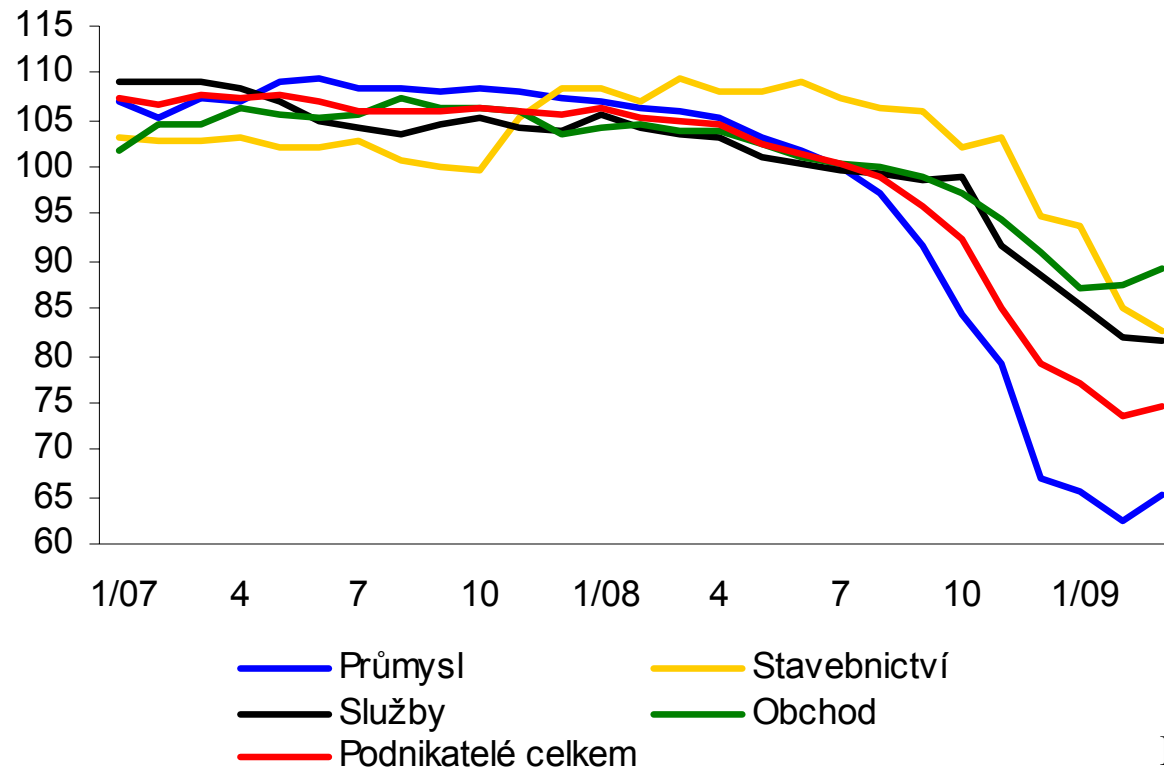
Bariéry růstu v průmyslu (v %)

Pramen: ČSÚ

Bariéra nedostatečné poptávky se během několika měsíců stala nejzávažnější bariérou růstu průmyslu

Indikátory důvěry (průměr roku 2005 = 100)

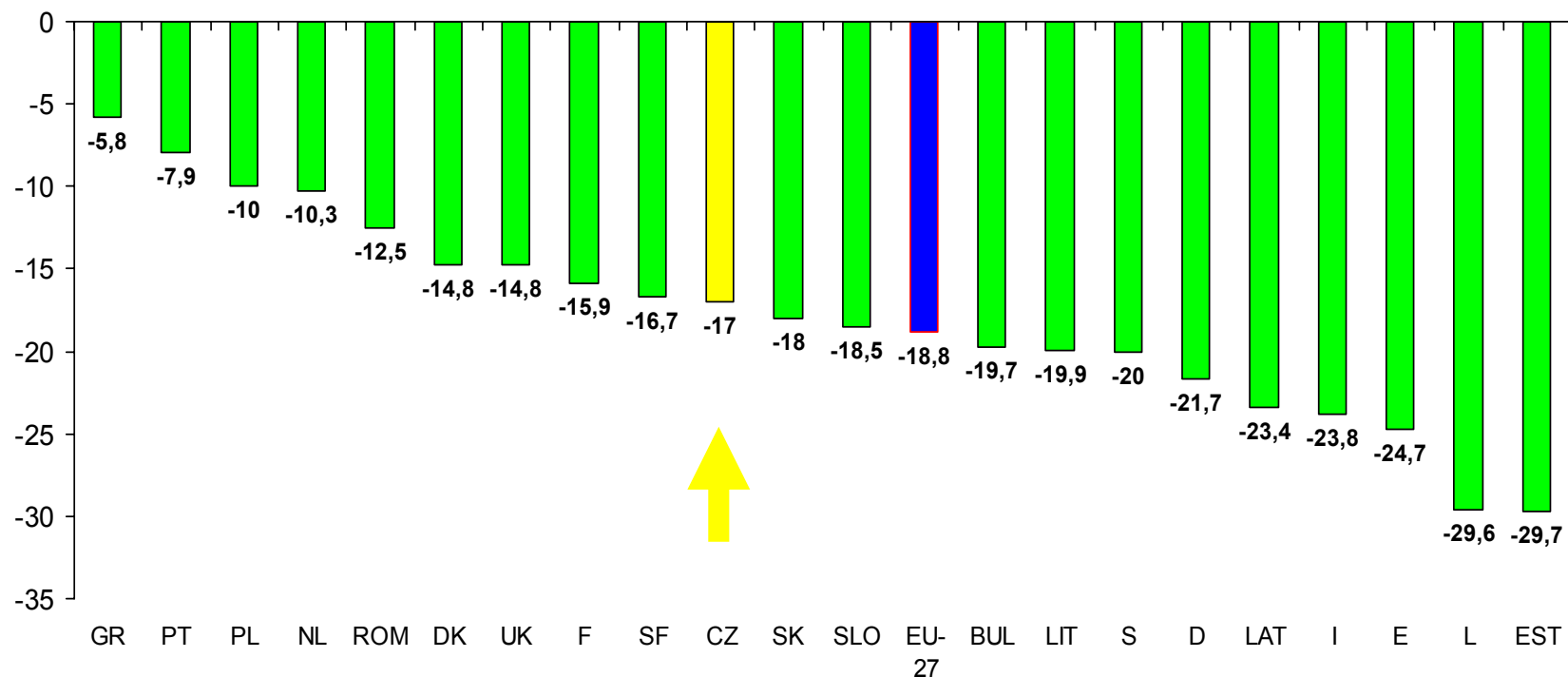

Pramen: ČSÚ

Indikátory důvěry v průmyslu se propadly nejhlouběji ze všech odvětví; v březnu došlo k mírnému zlepšení

Průmyslová výroba v březnu 2009

(meziroční změna v %)

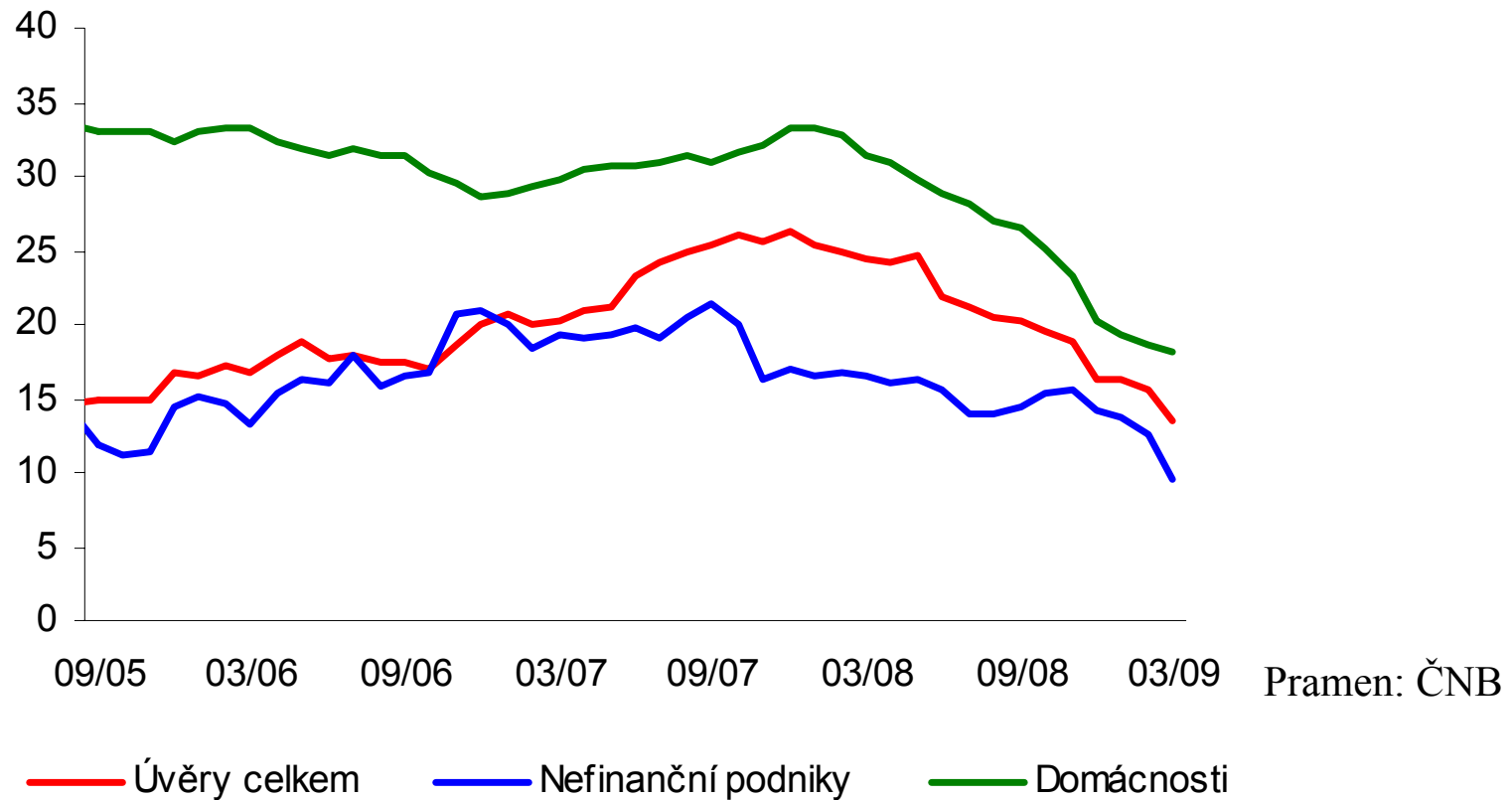

Také v případě poklesu průmyslové výroby v březnu jsme v EU-27 patřili k lepšímu průměru

Jak se vyvíjel vztah mezi finančním sektorem a reálnou ekonomikou?

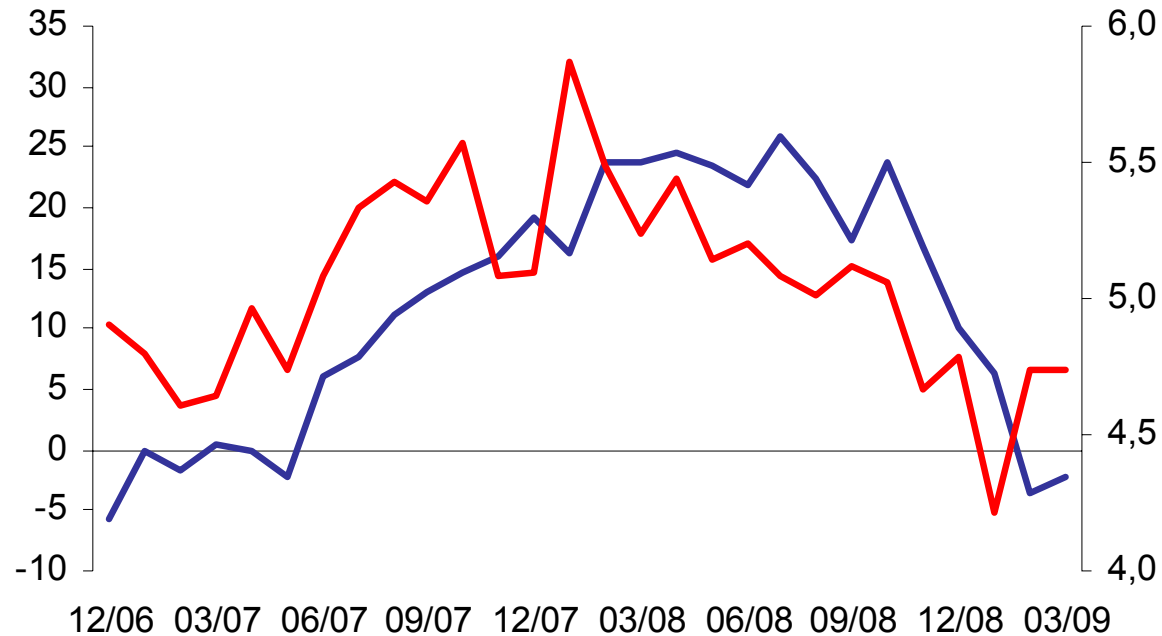
Úvěry

(meziroční změna v %)

Tempo růstu poskytovaných úvěrů zpomaluje, ale stále je poměrně vysoké (zejména u domácností)

Nové úvěry nefinančním podnikům

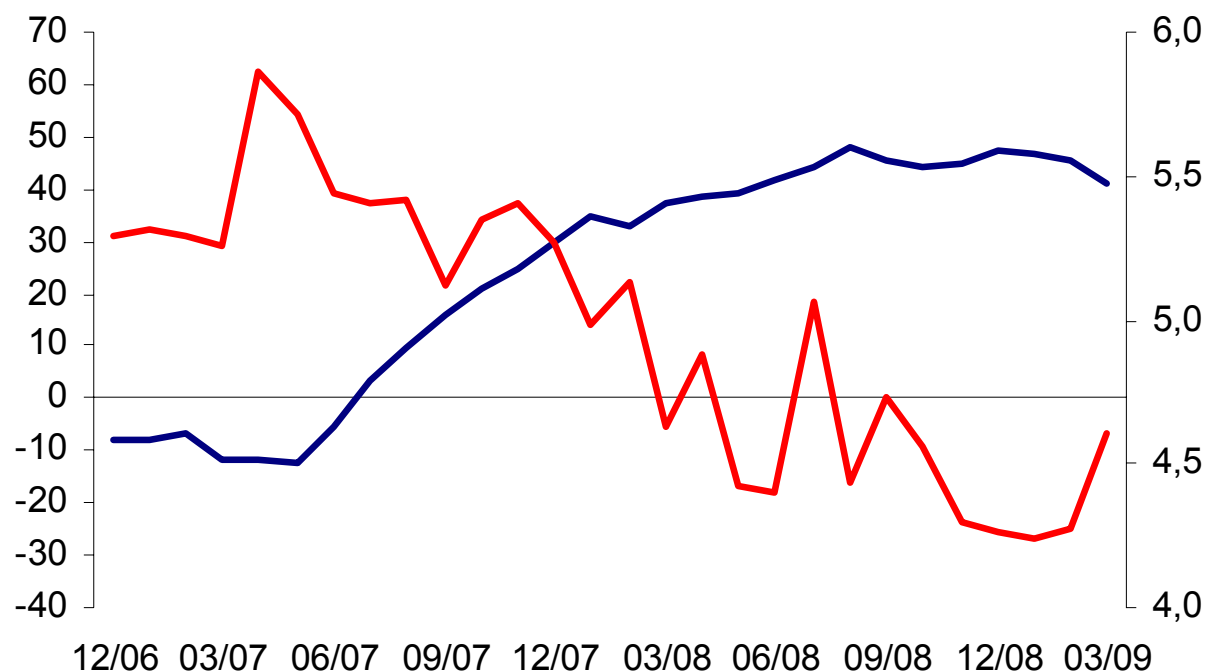
— Úroková sazba v % (pravá osa)

— Úvěry nefinančním podnikům (mzr změna v %)

Pramen: ČNB

Po lednovém poklesu nově poskytnuté úvěry v únoru a v březnu opět rostly

Nově poskytnuté úvěry na bydlení domácnostem

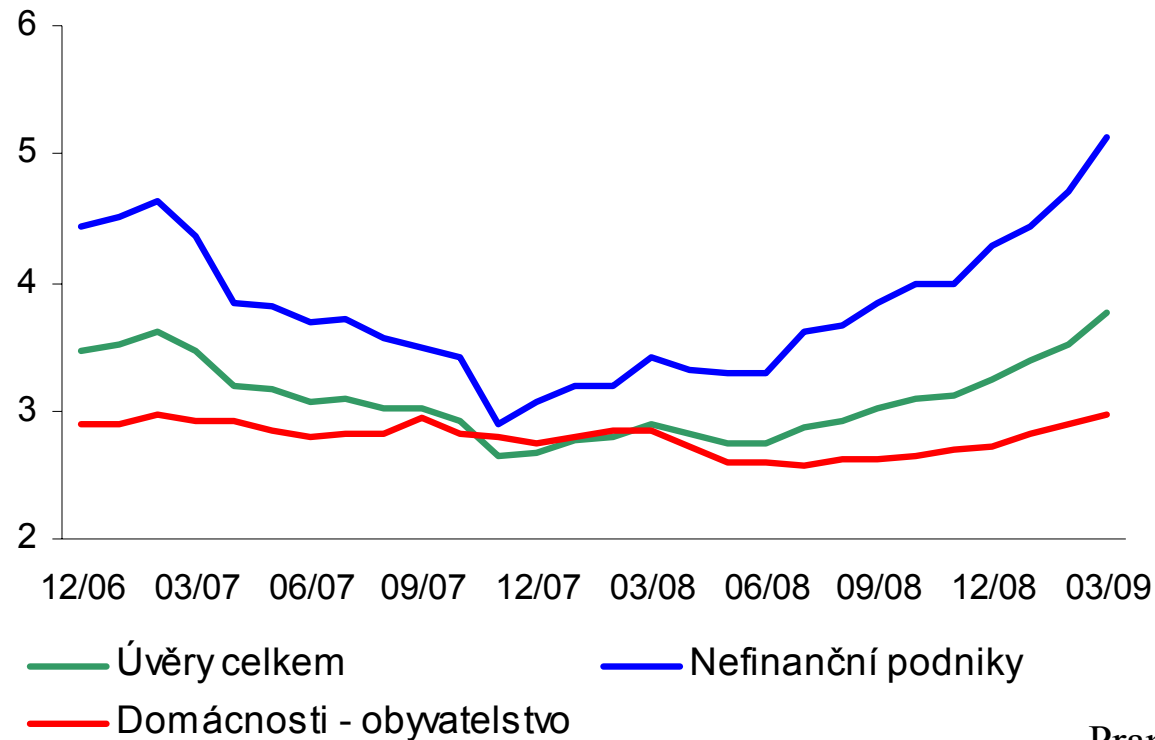
— Úroková sazba v % (pravá osa)
— Úvěry na bydlení (mzr změna v %)

Pramen: ČNB

Hluboký pokles nově poskytnutých úvěrů na bydlení z přelomu roku se v březnu zmírnil

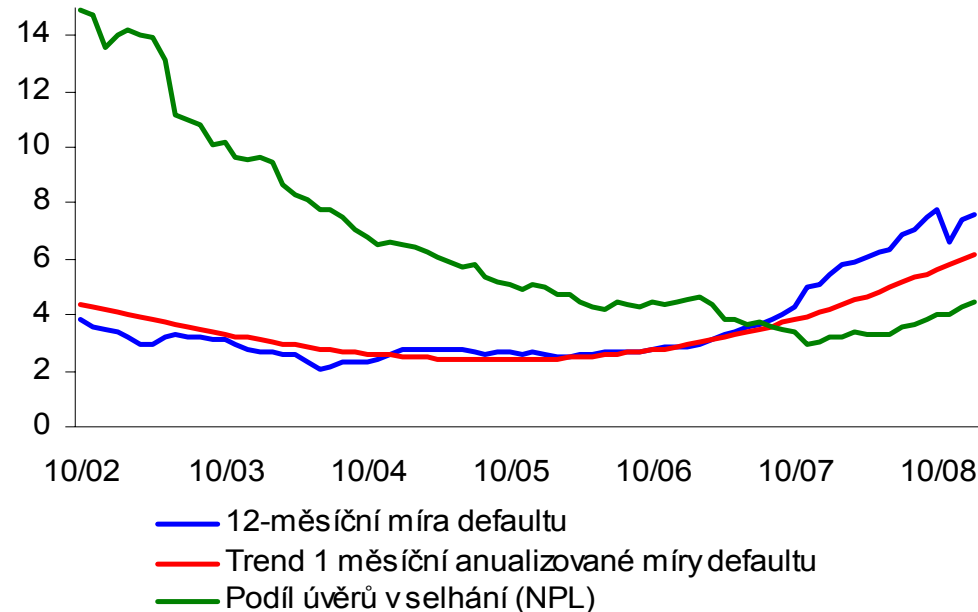

Úvěry v selhání (% celkových úvěrů v segmentu)

Podíl úvěrů v selhání roste zejména kvůli zhoršování kvality podnikových úvěrů

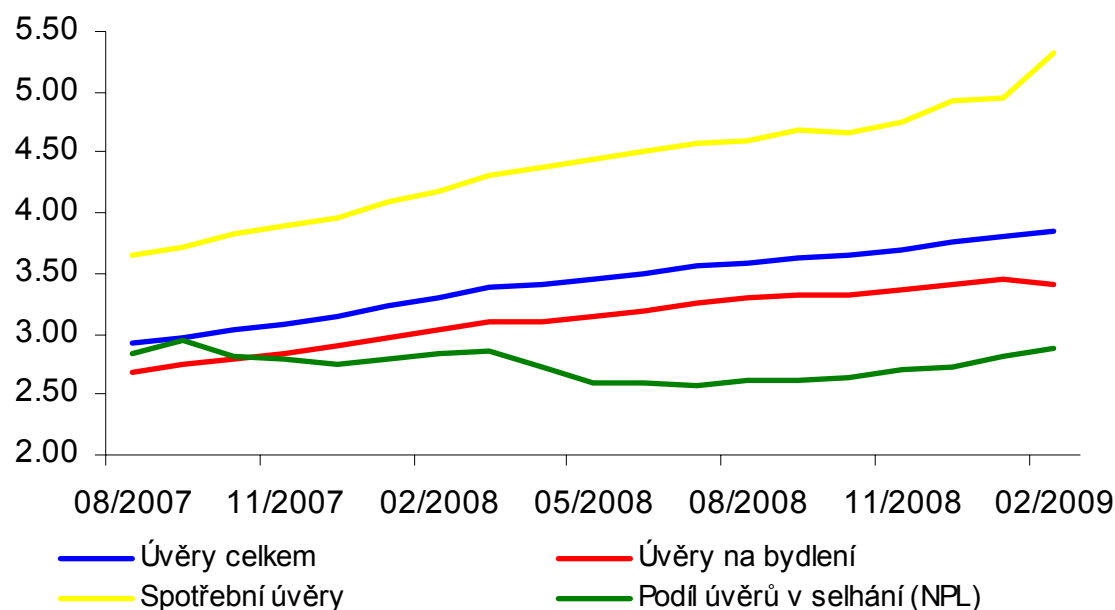
Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů podnikům a podílu úvěrů v selhání (v %)

Pramen: ČNB (CRÚ)

ČNB očekává, že v ročním horizontu míra defaultu mírně překročí 7%

Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů domácnostem a podílu úvěrů v selhání v selhání (v %)

Zdroj: Czech Credit Bureau, ČNB

U domácností by míra defaultu v ročním horizontu měla zůstat pod 4%

Finanční systém: shrnutí

- Tuzemský bankovní sektor v reakci na zvyšující se rizika pokračuje ve snižování tempa financování ekonomiky i ve zpřísňování neúrokových podmínek v řadě segmentů úvěrového trhu
- Banky však nezpůsobují zpomalování ekonomického růstu, hlavní příčinou je zhoršující se situace v zahraničí (klesající úvěrová dynamika je v rozhodující míře důsledkem poklesu poptávky po úvěrech)
- Úrokové sazby z úvěrů převážně stagnují – snižování sazeb ČNB je kompenzováno růstem rizikových marží bank
- Lze očekávat postupný nárůst míry nesplácení bankovních úvěrů a jiných závazků; to se promítne do zhoršení výsledků bank a dalších finančních institucí a zhoršení kvality jejich bilancí
- Domácí finanční sektor by měl být schopen přicházejícím šokům ve vysoké míře odolávat

Český finanční systém je nadále stabilní a přetrvává důvěra veřejnosti v bankovní instituce

Jaká byla reakce dohledu nad finančním trhem?

Opatření pro podporu likvidity

- Zavedení dodávací facility (banky mají možnost čerpat od ČNB likviditu na 2 týdny nebo 3 měsíce) s cílem oživit peněžní trh – došlo k mírnému zlepšení
- Možnost použít vládní dluhopisy jako kolaterál při těchto operacích s cílem zvýšit likviditu
- Opatření HTM pro pojišťovny a penzijní fondy: v pokročilé fázi legislativního procesu

Přijatá opatření zlepšila fungování finančního trhu; současné nástroje se jeví jako dostatečné a ve finančním sektoru neexistují signály likvidních potíží

Opatření ČNB: intenzivní monitoring

- Denní sběr informací (zavedeno jeden den po rozhodnutí):
  - ◆ Požadavky na hotovost (na jeden a dva dny dopředu)
  - ◆ Peněžní trh a trh s vládními dluhopisy (v reálném čase)
  - ◆ Finanční instituce (banky a ostatní důležité hráči) s jednodenním zpožděním: 1) likvidita, 2) expozice v rámci skupiny, 3) vklady, 4) limity, 5) výběry z fondů peněžního trhu
- Ad hoc získání informace o držení toxických aktiv (po CDOs, Islandu a pádu Lehman Brothers, atd.); informace ze všech částí finančních skupin (tj. banky, pojišťovny, investiční fondy, penzijní fondy) ve stejný okamžik daného dne
- Konzultace guvernéra a viceguvernéra s Bankovní asociací (týdenní nebo dvoutýdenní frekvence)

Od začátku krize ČNB disponuje pohotovými informacemi

Regulatorní poučení z krize

- Docílit efektivního konsolidovaného dohledu na úrovni každé země:
  - ◆ Ideálně v silné a nezávislé centrální bance (integrovaný dohled + pohotová informace o trzích)
  - ◆ Před případným sjednocením dohledu na evropské úrovni by mělo dojít ke konsolidaci dohledů na národní úrovni (dnes je v Evropě 80 dohledů); může zabrat 3 – 5 let
- Konsolidace na nadnárodní úrovni by měla ponechat prostor pro regulatorní a dohledovou názorovou různorodost (i v případě zásadních problémů) v rámci identických principů

Schopnost financovat škody způsobené případným selháním dohledu musí být hlavním principem rozložení odpovědnosti (viz Island)

Regulatorní poučení – pokrač.

- ČR nedoporučuje:
  - ◆ Nařízení vyžadující vyplatit vklady za 10 (+10) dní kvůli omezení likvidity (nemůže dnes fungovat)
  - ◆ Ukvapenou konsolidaci dohledu na nadnárodní úrovni – byla by kontraproduktivní
- ČR doporučuje:
  - ◆ Snížit náklady pro finanční sektor:
    - ▶ Odstranit národní diskrece
    - ▶ Reporting
    - ▶ Rating, podněty (zaměstnanci bank vs ratingových ag.)

Měli bychom usilovat o praktické, užitečné a dosažitelné cíle

Pozice ČNB k de Larosièrově zprávě

- Zpráva je dobrým základem pro další diskusi o formování finanční regulace a dohledu v EU
- Četné návrhy a doporučení však: a) někdy překračují mandát skupiny b) nedefinují priority c) nepokrývají celý fin. sektor
- Některá klíčová doporučení postrádají podrobnější specifikaci, což ztěžuje posouzení jejich proveditelnosti:
  - ◆ Vytvoření European Systemic Risk Council – ČNB souhlasí za podmínky vyjasnění řady otázek (statut; zásahy z ECB; vztah k národním dohledům; apod.)
- Vytvoření European System of Financial Supervisors – ČNB nesouhlasí (národní dohledy vs nadnárodní; legislativa; LoLR)

Zpráva je užitečná, ale v plné podobě nepřijatelná

Jaká byla reakce měnové politiky?

Úrokové sazby během krize

- Podobně jako jiné centrální banky, i ČNB několikrát snížila měnově-politické sazby: o 0,75 p.b. k 7.11.2008, o 0,50 p.b. k 18.12.2008, o 0,50 p.b. k 6.2.2009 a o 0,25 p.b. k 11.5.2009
- Vzhledem k rychlé depreciazi koruny v lednu a v únoru se však prostor pro případné další snížení v březnu (2. letošní měnověpolitické zasedání BR) výrazně omezil
- Přestože kurz je v dubnu a květnu poměrně stabilizovaný na poměrně silné úrovni, březnová meziroční inflace byla o 0,9 p.b. nad únorovou prognózou ⇒ ostražitost při dalším snižování sazeb je na místě
- Lze si představit i další snížení sazeb, pokud ECB dále sníží sazby, pokud zesílí dezinflace, či pokud se prohloubí krize

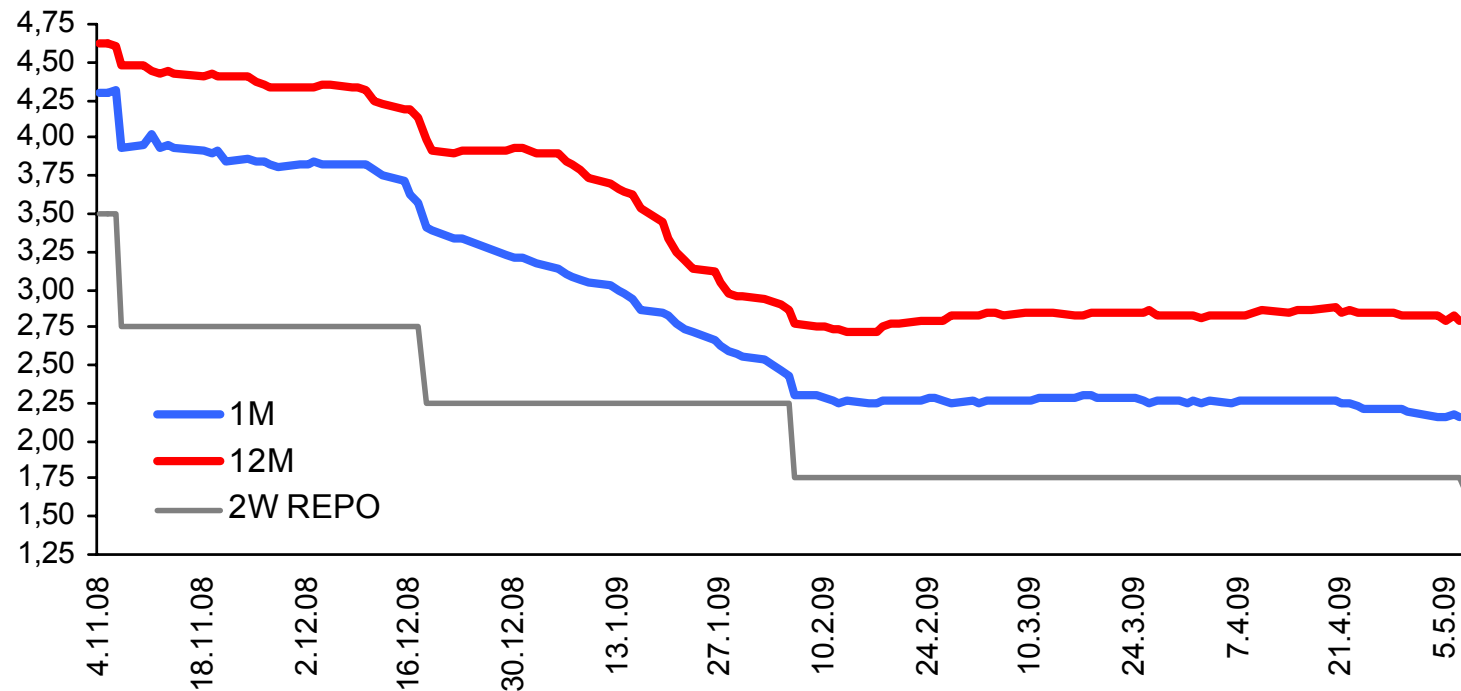
Nejistoty měnové politiky

- Provádění měnové politiky je v krizi komplikováno několika okolnostmi:
  - ◆ Vysokou volatilitou většiny makroekonomických veličin (zejména kurzu)
  - ◆ Strukturálními zlomy v ekonomickém vývoji, které znesnadňují (či znemožňují) modelování
  - ◆ Nejistou intenzitou transmise kurzu koruny do inflace
  - ◆ Rozvolněnou vazbou mezi sazbami ČNB a tržními sazbami

Měnová politika čelí v krizi mimořádně vysokým nejistotám

Repo a tržní sazby

Vývoj 1M a 12M PRIBORu

S vypuknutím akutní fáze krize se zvětšil rozdíl mezi měnověpolitickými sazbami ČNB a tržními sazbami – ten se v poslední době mírně snížil

Měnová politika a komunikace

- Měnová politika v posledních měsících více než v minulosti využívala svoji komunikaci:
  - ◆ Slovní intervence:
    - ▶ Guvernér v červenci 2008 (při apreciační bublině)
    - ▶ Viceguvernér v únoru 2009 (při slabé koruně)
  - ◆ Při čelení kampani, během níž byla ČR zahraničními médii řazena po bok zemí s nesrovnatelně horšími ekonomickými fundamenty

Komunikace ČNB byla v posledních měsících účinným doplňkem standardních měnových nástrojů

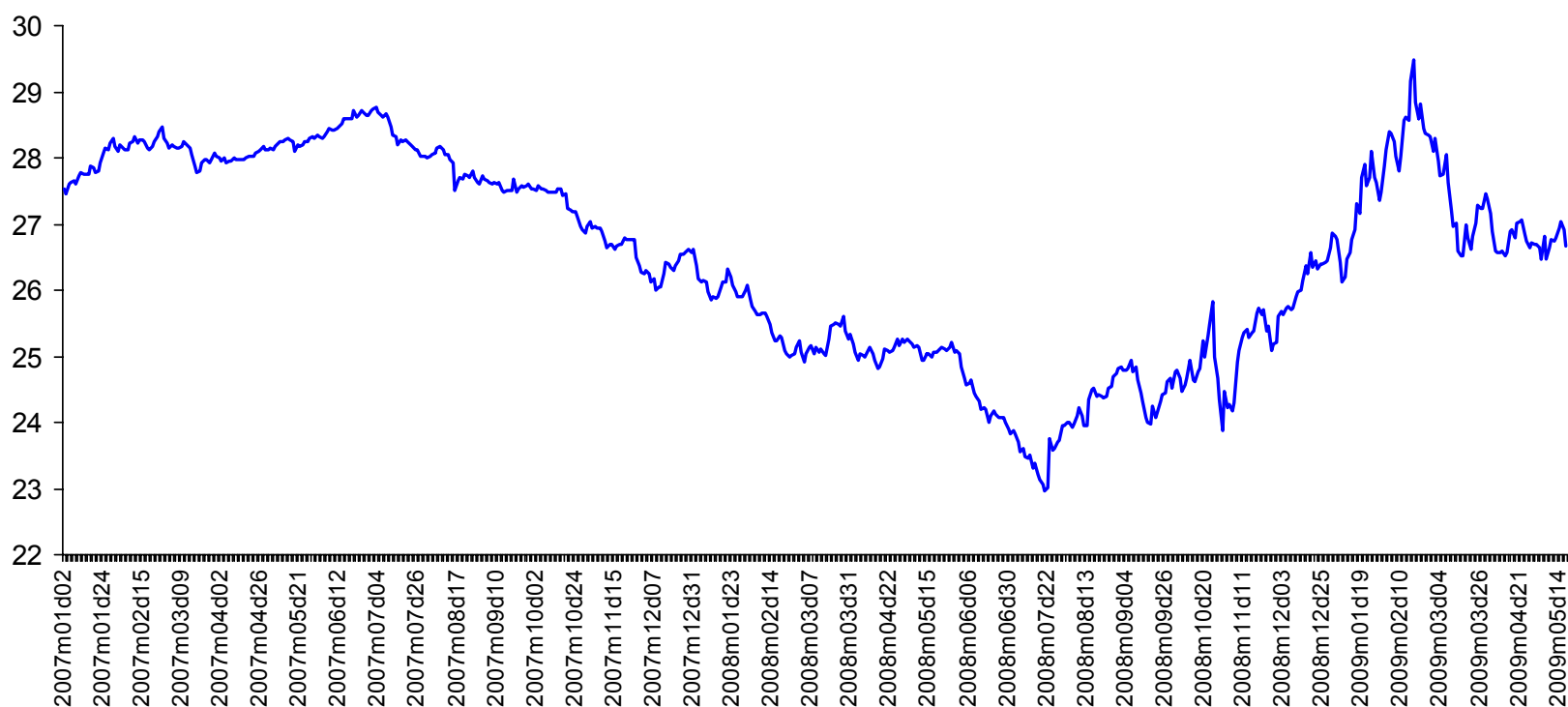
Měnová politika a kurz koruny

- Plovoucí kurz koruny se během krize stal významným přizpůsobovacím mechanismem (vs Slovensko)
- Jeho znehodnocení ve druhé polovině roku 2008 a na začátku roku 2009 podpořilo konkurenceschopnost výrobců a vývozců a zároveň pomáhalo tlumit dezinflační poptávkové tlaky (zatímco v eurozóně byla v březnu inflace 0,6%, v ČR 2,3%)

Plovoucí kurz je „automatickým nástrojem“ měnové politiky mezi měnově-politickými zasedáními BR

Kurz Kč vůči euru (1.1.2007-19.5.2009)

Pramen: Eurostat

Kurz koruny vůči euru během února posílil
a od poloviny března je poměrně stabilní

Jaké jsou silné a slabé stránky české ekonomiky?

Faktory obranyschopnosti:

- Mikroekonomická pružnost
- Vysoce konkurenční struktura
- Makroekonomické rovnováhy
- Zdravý finanční sektor
- Nízké vnější zadlužení
- Dlouhodobě nízká inflace a nízko ukotvená infl. oček.
- Poměrně nízké deficity veřejných financí
- Pružný měnový kurz

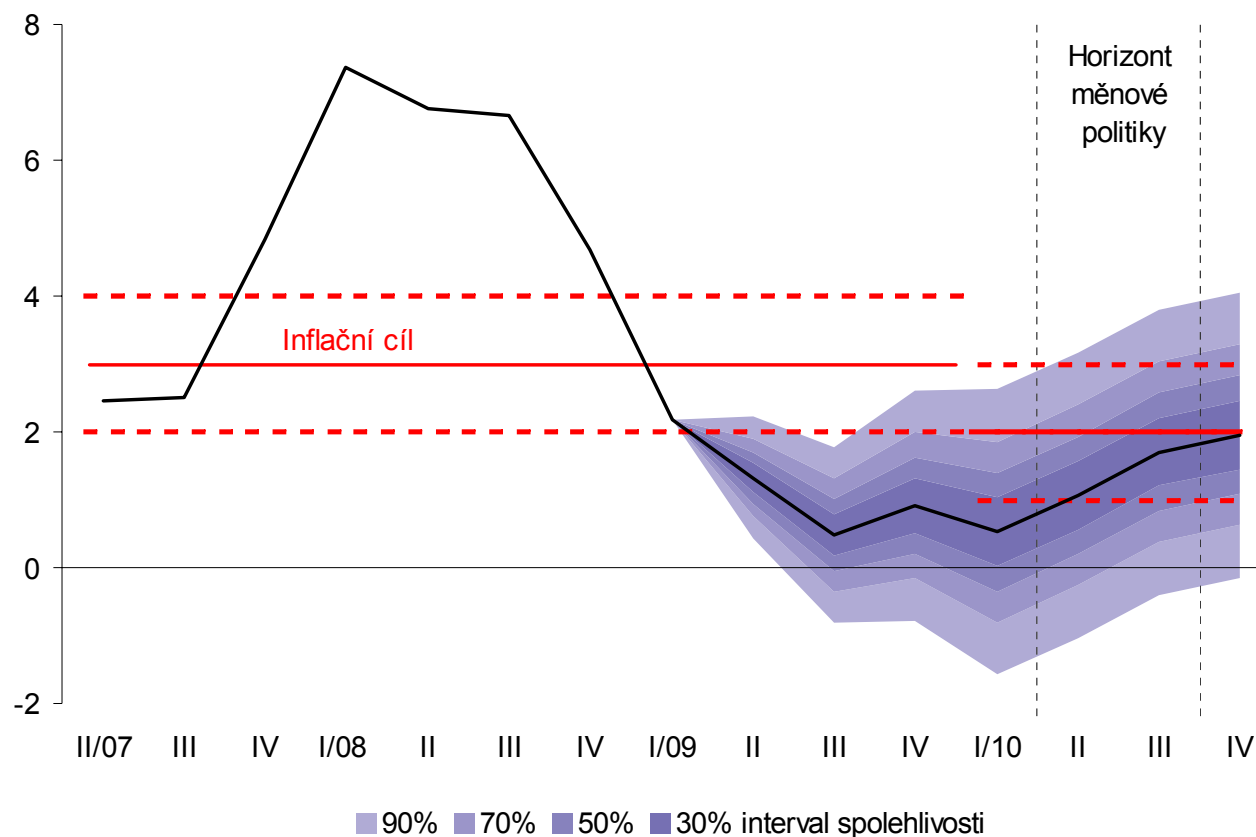
Rizika:

- Vysoký podíl čistých vývozů na HDP
- Vysoký podíl cyklicky citlivých oborů v ekonomice
- Nedostatečně pružný trh práce
- Politická situace (udržovací vláda)
- Selektivní politiky „podpory“

Česká ekonomika má solidní předpoklady k tomu, aby se s krizí vypořádala lépe než mnohé jiné země

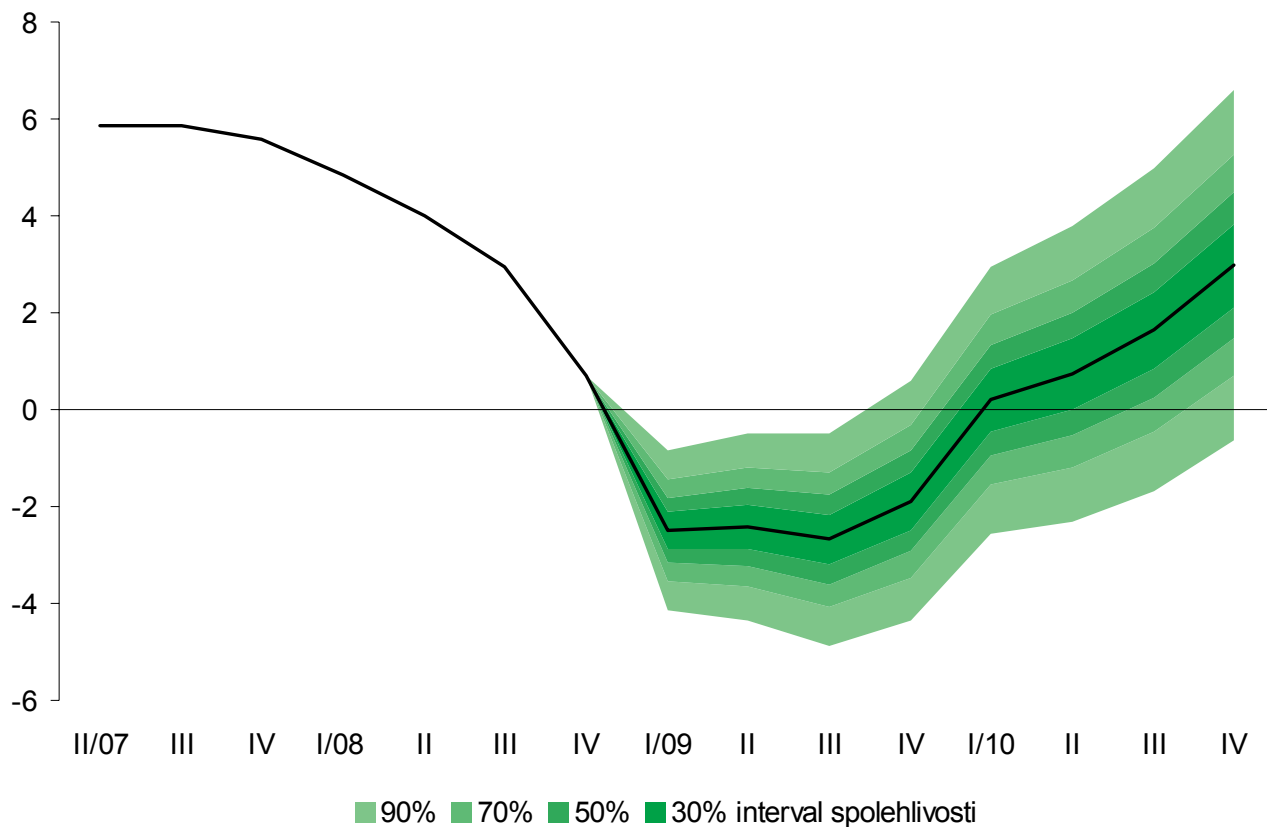
Jaká je aktuální prognóza ČNB?

Prognóza celkové inflace

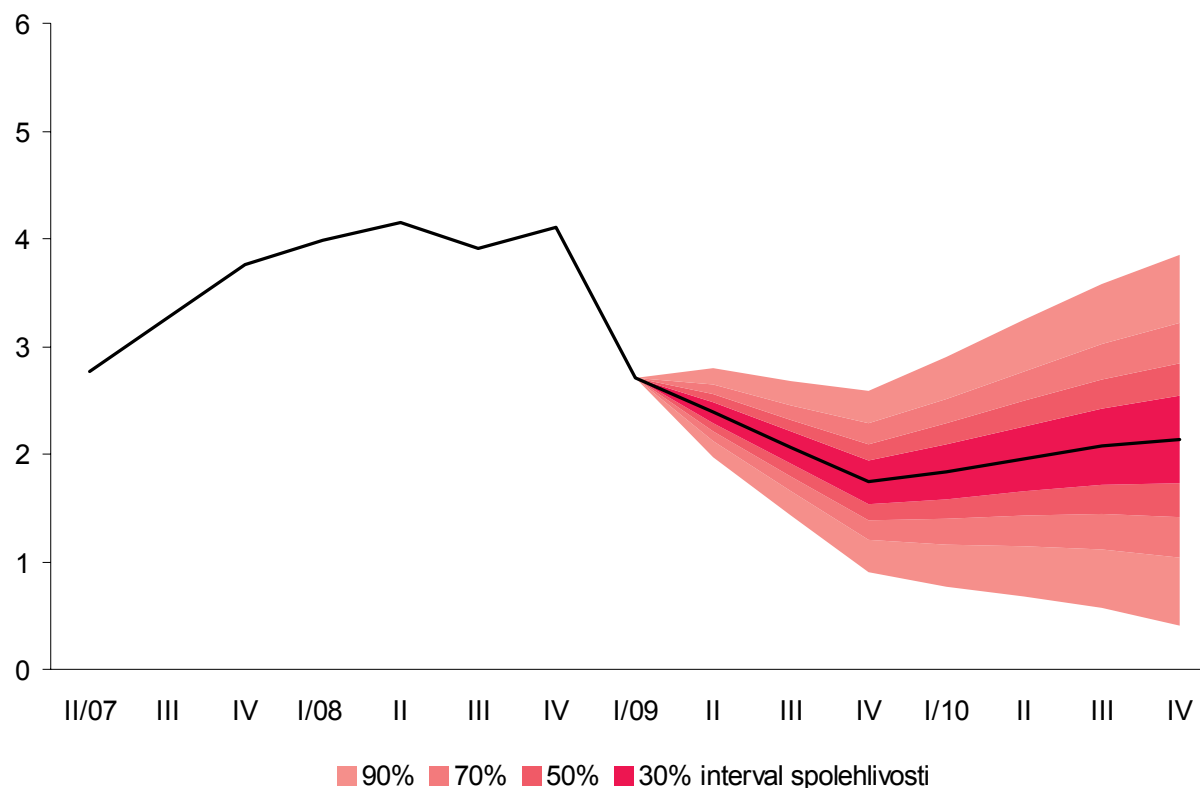
Celková inflace letos zpomalí a příští rok zrychlí;
k inflačnímu cíli 2% se dostane koncem roku 2010

Prognóza HDP

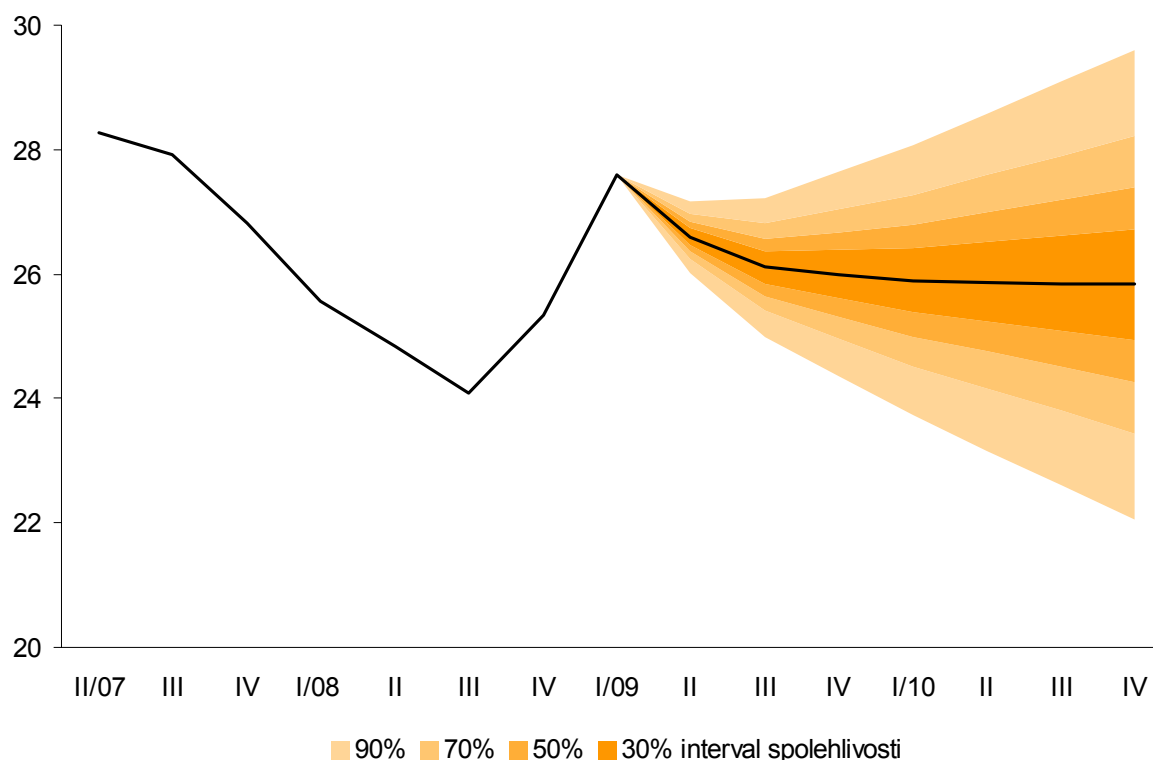
HDP letos meziročně poklesne o 2,4%, v příštím roce se vrátí k mírnému růstu (1,4%)

Prognóza úrokových sazeb (3M PRIBOR)

S prognózou je konzistentní pokles tržních úrokových sazeb v letošním roce a poté jejich mírný růst v roce 2010

Prognóza kurzu (CZK/EUR, čtvrtletní průměry)

Kurz koruny bude nejprve korigovat své znehodnocení z počátku letošního roku a následně bude přibližně stabilní

Prognóza v číslech

- Celková inflace:
2010 Q2 1.1%   2010 Q3 1.7%
- Růst HDP:
2009 -2.4%   2010 1.4%
- Úroková sazba (3M PRIBOR)
2010 Q2 2.0%   2010 Q3 2.1%
- Průměrný kurz (CZK/EUR) v roce:
2009 26.6   2010 25.9

ČNB předpovídá pro rok 2009 nižší pokles HDP než MMF (-2,4% vs -3,5%)

Děkuji za pozornost

Miroslav Singer
Česká národní banka
Na příkopě 28
115 03 Praha 1

Miroslav.Singer@cnb.cz
Tel: 224 412 008